

12. Mens en ecosysteem

Syllabus Kromme Rijn project, werkcollege 28 januari 1975

P.J. Schroevers

1. Scheiding van verbanden, inherent aan onze maatschappelijke orde, leidt tot vervreemding ten aanzien van het doel van maatschappelijke ontwikkeling. Het gevolg is het ontstaan van belangentegenstellingen waar die van nature (d.w.z. in de pre-industriële samenleving) niet waren: het 'verdeel-en-heersprincipe'. Planologie is in feite niets anders dan het wetenschappelijk kanaliseren van deze vervreemdingen en de hieruit voortvloeiende tegenstellingen.

Basisprincipe van wetenschap is scheiden van verbanden. Ze speelt dus in op de vragen van de maatschappij (technocratisering van de samenleving). Het werken aan concrete oplossingen voor concrete problemen versterkt de tegenstelling die door vervreemding is ontstaan en kan dus nooit leiden tot verbeteringen in de toestand.

In dit opzicht hebben alle belangengroepen tegelijk recht van spreken, de ecooloog niet meer dan de boer of de burger: ook de ecooloog is vervreemd. 'Offensieve strategieën' bestaan niet als geen zicht ontstaat⁶ op maatschappelijke doelen, het blootleggen van gezamenlijke bronnen van vervreemding. Dat komt in feite neer op het zoeken naar de categorie die het meest vervreemd is. Ontkenning hiervan is verwetenschappelijking van de maatschappij, oftewel technocratie.

2. Einddoel van de ecologie is volledig inzicht in het functioneren van ecosystemen. Zover komen we nooit: de complexiteit is te groot om ooit geheel te kunnen overzien. Méér gericht onderzoek is dus maatschappelijk nooit relevant. Benadering kan geschieden door modelmatige bestudering; ofwel functioneel (ecologisch), ofwel ruimtelijk (antitechnologisch).

Het nieuwe in de 'ecologische beweging' van 1968-1970 is het bewustzijn van de totaliteit en daarmee de herwaardering van anti-technologie (waarderen in plaats van ingrijpen). Er is dialectisch verband tussen beide benaderingen: antitechnologie op een bepaalde schaal is technocratie op een grotere schaal. Met andere woorden het maatschappelijke systeem kapselt deze bewustwording in tot een nieuwe technocratie.

3. Wetenschappelijke merites van landschapsecologie zijn respectabel. Maar voor toepassing is men verplicht zich de ideologische uitgangspunten te realiseren. Dit geldt o.a. de keuze van de waarderingsmethode (bijvoorbeeld naar functies), de keuze van maatstaven, de

principes voor normering, de grondslag voor het begrip onvervangbaarheid, het natuurbegrip etc. Zonder dit beschouwt men de eigen wetenschappelijke inbreng als objectief en legt men ecologische wetmatigheden op aan de menselijke samenleving zonder acht te slaan op haar eigen wetten (ecologisme).

Wij hebben de waarheid niet in pacht!

4. Gevaren zijn dus:
 - a. Het ideologische moment wordt ontkend, onder het mom van een 'nieuwe' maatschappelijke relevantie.
 - b. De methode werkt grootschaliger en de gevolgen zijn dientengevolge ingrijpender dan bij de 'oude' technocratie.
 - c. Ze verlamt de actie. 'Objectieve maatstaven' zijn niet geschikt om tegen tekeer te gaan; men is bij voorbaat monddood gemaakt. Dit weerhoudt mensen ervan om een eigen ideologie te ontwikkelen.
 - d. Ontkenning van de eigen vervreemdingsvorm maakt een relatie met andere vervreemdingsvormen onmogelijk. Daardoor is bewustwording tegengegaan.
 - e. Zaken worden aan anderen opgedrongen, die daar niet alleen geen boodschap aan hebben, maar die deze filosofisch gezien ook niet hoeven te hebben.

5. Desondanks hebben α en γ wél betekenis voor het Kromme Rijn project en ecologie betekenis voor elkaar, terwijl β best nuttig kan zijn. Hun betekenissen liggen echter op een ander vlak. α en γ laten de noodzaak zien voor een algemenere filosofie waarin óók de doelstelling van de maatschappij is opgenomen. Bovendien levert deze bijdrage een ingang naar niet-positivistische probleemstellingen ('kritische filosofie', Frankfurter school, politieke economie etc.). Het systeemdenken in de β -wetenschap kan een ingang zijn voor een holistische totaalvisie. Natuurwaardering kan hieraan een bijdrage leveren. Dit is in 1970 ook gebeurd, maar ten bate van technocratische haalbaarheid verlaten. De draad moet weer opgepakt worden.

6. Richtlijnen voor verder:
7. Het erkennen van eigen vervreemding en van daaruit het opbouwen van een theorie: de 'kritische ecologie'.
8. Dit levert het 'filosofische denkraam' van waaruit we onze ideologie kunnen vaststellen.
9. Onze strategie moet naar aanleiding hiervan worden opgesteld. Ze moet hieraan aangepast zijn en in dienst hiervan staan. Naar buiten treden is in deze fase niet gewenst; zeker niet in de vorm van totaalrapporten.

10. Alleen in ad-hoc situaties mag tegenspel gegeven worden; maar niet dan na kennis van de belangen en vragen van de plaatselijke bevolking en alleen via actiegroepen.

Literatuur

- **Adorno, Th., 1969.** Der Positivismusstreit in der deutschen Soziologie. Luchterhand-Neuwied/Berlin.
- **Anon., 1974.** Het Kromme Rijnlandschap – een ecologische visie. Natuur en Milieu (1974)4
- **Derks, H., 1974.** De armoede van het ecologisme. Cursus milieukunde, Universiteit Utrecht.
- **Entzensberger, H.M., 1974.** Zur Kritik der politischen Ökologie. Kursbuch 33, pp. 1-42, Berlin.
- **Harmsen, G., 1974.** Natuur, geschiedenis, filosofie. Inaugurele rede, Groningen, 26 nov. 1974, Sunschrift 69, Nijmegen.
- **Anon., 1973.** Krisis in de economische theorie. Verslag van het Vesvu-congres te Amsterdam. Werkschrift SUN, Nijmegen.
- **Lemaire, T., 1970.** Filosofie van het landschap. Ambo, Bilthoven.
- **Marcuse, H., 1970.** De eendimensionale mens, 6^e dr. (Oorspr. uitgave: One dimensional man). Uitgeverij Brand/Werkgroep 2000, Amsterdam.
- **Maarel, E. van der, 1974.** Naar een globaal ecologisch model. Mededelingen Werkgemeenschap Landschapsecologisch Onderzoek, Delft.
- **Nelissen, N., 1973.** Humane ecologie. Studium Generale Eindhoven, pp. 20–28.
- **Roszak, Th., 1974.** Het einde van Niemandland. (Oorspr. Uitgave: Where the wasteland ends, 1972). Meulenhoff, Amsterdam.
- **Seattle, Opperhoofd Duwamish Indianen, 1862.** Thuisland. Boodschap voor het Grote Blanke Opperhoofd te Washington.
- **Schroevers, P.J., 1974.** Ekologie als tegenkultuur. Congres Wetenschap tussen cultuur en tegencultuur.
- **Taghi Farfar, H. and J.P. Milton (eds.), 1972.** Careless technology – Ecology and international development. Nat. Hist. Press, 1972, New York.